

Hansalbin Sältenberg, *Anti-jewish racism. Exploring the Swedish racial regime*. Lunds universitet, 2022. Avhandling i genusvetenskap.

Parallellt med det som sker i Mellanöstern ökar utsattheten för muslimer och judar på andra håll i världen, inklusive i Malmö. [...] Därför är det viktigt att vi nu står upp mot rasismen i solidaritet för judars, muslimers och alla andras rätt att vara trygga och säkra i vår stad. Vägen framåt är gemenskap, tillit, förståelse och respekt. Så vinner vi Malmö, så vinner vi världen.

Utdraget är hämtat från en inbjudan på Facebook under coronapandemin våren 2021. Ett trettiotal personer samlades för en manifestation som skulle uppmärksamma behovet av en trygg stad. Kvällen urartade i sammandrabbningar med skrik och stenkastning.

Jag minns känslan av uppgivenhet under promenaden hem, och att jag senare på kvällen skrev och tackade arrangörerna. En präst och två folkbildare hade försökt nå bortom en konflikt som ideligen kommit att kretsa kring invandrares (läs muslimers) hat mot judar. I Malmö behövdes samarbeten mot olika former av förtryck. Gemenskap, tillit, förståelse och respekt fordrade en bred antirasistisk kamp. Det var något helt annat än att ställa en sorts rasism – den mot judar – mot en annan – den mot muslimer. Dessutom hade den förra inte sällan underblåst en rädsla för islam i samhället.

Hur kan man nå bortom en splittrande antirasistisk kamp där antisemitism ställs mot islamofobi – två rasismer som är djupt sammanvävda och samtidigt helt olika? Hur kan man skapa en bred antirasistisk rörelse?

Några svar ger Hansalbin Sältenberg i sin doktorsavhandling *Anti-jewish racism*. I fokus för analysen står judiska erfarenheter av vardagsrasism. Metoden är djupintervjuer med invånare i Göteborg, Malmö och Stockholm som identifierar sig som judiska.

Det är slående att flera intervjupersoner i Sältenbergs studie faktiskt inte själva har någon erfarenhet av antisemitism. Däremot har de ofta sett andra minoritetsgrupper, såsom muslimer, utsättas för vardagsrasism. Andra intervjupersoner berättar om en samhörighetskänsla med icke-vita på grund av gemensamma erfarenheter av rasism, en känsla som samspelar med rädslan för att reproducera rasism mot andra grupper om de offentligt skulle ta upp problemen med antisemitism. De intervjupersoner som utsatts för antisemitism av andra rasifierade personer har därmed blivit djupt sårade.

Sältenberg försöker förstå vad dessa erfarenheter betyder. Han pekar på att fler minoritetsgrupper har framträtt som annorlunda än det svenska och skapat en mer pluralistisk samhällsgemenskap. Tanken på en homogen gemenskap, där skillnader i språk och etnicitet spelar mindre roll, framstår för många inte längre som ett önskvärt socialt mål. Ett mer heterogent samhälle har vuxit fram, vilket öppnar för krav på positivt erkännande av olikhet. Denna öppenhet för mångfald har gjort det möjligt för judar att kräva en offentlig synlighet, så som judar, eller helt enkelt att berätta för sin omgivning om sin judiskhet. Intervjupersonerna talar i det samman-

hanget om hur de ”kom ut” som judar, vilket i några fall hade varit provocerande i omgivningens ögon.

Vissa intervjupersoner menar att de ansträngningar som den judiska befolkningen gjort för att anpassa sig till de protestantiskt-sekulära normer som råder i Sverige borde skydda gruppen mot antisemitism. Samtidigt är de väl medvetna om att de kan passera som vita och därmed undkomma rasistiska påhopp. En ambivalens tonar fram i intervjuvaren mellan detta att ständigt anpassa sig för att kunna ta plats som privilegierad och detta att anses vara i behov av skydd mot araber eller muslimer.

I ett kapitel belyser Sältenberg hur etablerade politiker och journalister utmålar muslimer som det stora hotet mot judar tillsammans med nynazister. Detta förstärker problemen med islamofobi i samhället och underblåser bilden av Sverige som ett exceptionellt land. Men det trivialiserar också lidandet hos dem som faktiskt utsätts för antisemitism. Ett tydligt exempel på detta var Stefan Löfvens uttalande i en tidsningsintervju om att antisemitismen helt enkelt är något ”osvenskt”.

Jag läser Sältenbergs analys av den svenska självbilden – enligt vilken Sverige är ett sekulärt, homogent exceptionellt land där rasism inte existerar – som ett hopp om ett samhälle bortom rasism. Hoppingivande är också att analysen skrivs in i en bred tradition av kritisk teori där valet av perspektiv är ett politiskt val.

En viktig slutsats i avhandlingen är att en form av välmenande omsorg faktiskt får mycket negativa konsekvenser för judar och andra minoriteter. Ett uttryck för denna omsorg är att judar tolereras i Sverige, men bara så länge de kan framstå som offer eller som hotade. Samhället präglas av en fördragsamhet förbunden med villkor och en intolerans mot utövandet av judiska kulturellt-religiösa traditioner.

En annan slutsats är att betoningen av situationen i Israel–Palestina när man söker förstå samtida antisemitism gör det svårt att ta itu med mer subtila former av rasism mot judar utan direkt koppling till vad som händer i Israel–Palestinakonflikten.

Sältenberg har arbetat varsamt inom ett politiskt mycket känsligt fält. Han breddar perspektiven och fördjupar dialogen mellan antisemitismforskningen och rasismforskningen. Genom att låta dessa fält närma sig varandra försöker han förstå hur den samtida antisemitismen ingår som en del av en större rasistisk social verklighet i Sverige. Samtidigt ger han nya insikter om hur den ”antijudiska” rasismen fungerar och hur den kan motverkas.

Antijudisk rasism kan inte reduceras till vare sig extremism, en fråga om Mellanöstern eller en kvarleva från ett avlägset förflutet. Inte heller kan den förstås som en konsekvens av bristande kunskap. I synnerhet nu, med allt hårdare gränsdragningar kring svenskhet i det offentliga samtalet, är frågan om hur vi gemensamt kan skapa samhörighet och tillförsikt, den fråga som manifestationen våren 2021 var tänkt som ett trevande svar på, viktigare än någonsin.

Anna Lundberg

Professor i rättssociologi

Lunds universitet